

Кърт Вонегът „Точния мерник“

Към още неродените, към всички невинни пращинки от безликото небитие: Бъдете нащрек за признаци на живот!

Аз се заразих от живот. Прихванах го. Дотогава бях пращинка от безликото небитие и ето че най-неочаквано се отвори малка прозирка. Струйнаха светлина и звуци. Гласове започнаха да описват мен и моето обкръжение. Нито дума от онова, което казваха, не подлежеше на съмнение.

Рекоха, че съм момче на име Рудолф Уолц, значи бе така.

Рекоха, че годината е 1932, значи бе така. Рекоха, че се намирам в Мидланд Сити, щата Охайо, значи бе така.

Не млъкнаха. Година след година трупаха подробност след подробност. Та чак до ден днешен. И знаете ли какво казват сега? Казват, че годината е 1982 и аз съм навършил петдесет.

Дрън-дрън!

* * *

Баща ми се казваше Ото Уолц и когато през 1892 година се отворила неговата прозирка, разбрало се, че покрай другото е наследник на богатство, спечелено главно от производството на едно шарлатанско лекарство, известно като „Церът на свети Елмо“. То представлявало лилаво оцветен чист спирт, ароматизиран с карамфил и корени от зарзапарила и смесен с опиум и кокаин.

Както казват майтапчиите, съвсем безвредно, ако не го спреш!

Баща ми също е кореняк от Мидланд Сити. Бил единствено дете и майка му решила, без всякакво основание, че е втори Леонардо да Винчи. Няма още десет години, когато тя наредила да пригодят галерията на сградата за карети зад семейния дом за ателие и наела един пройдоха – мебелист от немски произход, който на младини бил учил живопис в Берлин, да преподава на татко уроци по рисуване след училище и в почивните дни.

И за учителя, и за ученика това било сладка работа.

Учителят се казвал Огъст Гънтър и прозирката му трябва да се е отворила някъде около 1850 година в Германия.

От уроците печелел колкото от дърводелството, при това можел да се напива когато си поиска.

След като гласът на татко взел да мутира, Гънтър започнал да го води със себе си до Индианаполис, Синсинати, Луисвил, Кливланд и други градове с влак под претекст, че ще посещават галерии и ателиета на художници.

Двамата между другото успявали да се напият и станали любимци в най-люксоznите публични домове из Средния запад.

Да не са били луди да признаят, че татко бил кръгла нула като художник.

* * *

Кой можел да разкрие измамата? Никой. В Мидланд Сити нямало друг, който да разбира достатъчно от изкуство, та да установи дали татко има или няма дарба. За жителите на града било все едно дали се занимава с рисуване, или изучава санскритски. Мидланд Сити не бил нито Виена, нито Париж, нито дори Сейнт Луис или Детройт. Той бил нещо като Бюсайръс или Кокъмо.

* * *

Измамничеството на Гънтър било разкрито, но твърде късно. Арестували ги двамата с татко в Чикаго за нанесени значителни материални щети на един публичен дом. Установили, че татко има трипер и прочие. Но той вече бил станал закоравял осемнайсетгодишен гуляйджия.

Гънтър бил разобличен и уволнен, а името му – вписано в черния списък. Дядо и баба имали огромно влияние в града благодарение на „Церът на свети Елмо“, та се погрижили да се разчуе, че Гънтър никога вече няма да получи дърводелска или каквато и да било друга работа в домовете на знатни хора.

Изпратили баща ми при роднини във Виена да се лекува и да се запише в световноизвестната Академия по изящни изкуства. Бил в открито море, в първокласна кабина на борда на „Лузитания“, когато къщата на родителите му изгоряла до основи. Усъмнили се в Огъст Гънтър, но доказателство, че именно той е подпалил тази архитектурна прелест, не било намерено.

Родителите на баща ми се отказали да възстановяват къщата и се преселили недалеч от Шепърдстаун, където имали четири хиляди декара земя, оставяйки зад себе си оцелялата сграда за карети и зейналата маза.

Било 1910 – четири години преди избухването на Първата световна война.

И така, татко се явил в Академията по изящни изкуства с една папка рисунки, правени в Мидланд Сити. Аз самият съм разглеждал някои от творенията на неговата младост, които мама съзерцаваше с часове след смъртта му. Бил е добър в щриха и представянето на драперия за фон – умения, които и Огъст Гънтър несъмнено е владеел. Но всичко, нарисувано от татко, с малки изключения, в завършен вид изглеждаше, сякаш е направено от цимент – циментена жена с циментена рокля, разхождаща циментено куче, стадо циментени крави, циментен съд, пълен с циментени плодове, поставен пред прозорец с циментени пердета, и прочие.

Не е умеел да рисува вярно и лица. Показал пред комисията няколко портрета на майка си, ала и аз самият нямам представа как е изглеждала, тъй като нейната прозирка се затворила много преди да се отвори моята. Но зная със сигурност, че няма два нейни портрета, нарисувани от татко, които да си приличат поне малко.

Казали на баща ми да се яви отново в Академията след две седмици, за да му съобщят дали е приет.

В онези години той ходел дрипав – закърпени панталони, парче връв вместо колан и т.н., въпреки че получавал огромна издръжка от родителите си. Тогава Виена била столица на велика империя, улиците преливали от натруфени униформи и екзотични костюми, вино и музика в такова изобилие, че на татко всичко това му се сторило като маскарад. Ето защо решил той самият да се предреша като гладуващ художник. Колко забавно!

Трябва да е бил голям хубавец тогава, тъй като дори четвърт век по-късно, т.е. по времето, от което аз го помня, той бе най-привлекателният мъж в Мидланд Сити. Остана си слаб и с изправена стойка до самата си смърт. Беше висок метър и осемдесет, синеок, със златисторуса къдрава коса, която не оредя до деня, в който се затвори прозирката му и му бе позволено да престане да бъде Ото Уолц, като се превърне отново в една от многото пращинки от безликото небитие.

* * *

И така, явил се след две седмици при един професор, който му върнал папката и заявил, че работите му са абсурдни.

Имало още един дрипав младеж, чиято папка също била върната с насмешка.

Казвал се Адолф Хитлер и бил австриец по произход.

Идвал от Линц.

Татко така се ядосал на професора, че си отмъстил незабавно. Помолил да види някои от работите на Хитлер в присъствието на професора. Избрал наслуки една от рисунките, произнесъл се, че е блестяща, и я закупил от Хитлер, като платил в брой повече, отколкото професорът вероятно печелел за месец.

Само час преди това Хитлер продал балтона си, въпреки че настъпвала зима, за да си купи нещо за ядене. Възможно е да допуснем следователно, че ако не е бил баща ми, Хитлер е можел да умре от пневмония или недояждане още през 1910 година.

Татко и Хитлер другарували известно време, както става в такива случаи – утешавали се и се развличали взаимно, присмивали се на учебното заведение по изкуствата, което ги било отритнало, и прочие. Зная, че неколkokратно са правели дълги разходки насаме. Научих за тези техни приятни преживявания от мама. В навечерието на Втората световна война бях достатъчно голям, за да се интересувам от миналото на баща си, но тогава той вече мълчеше като риба на тема дружбата си с Хитлер.

Помислете си само – баща ми е можел да удуши най-страшното чудовище на века или поне да го остави да умре от глад и студ. А той станал пръв приятел с него.

Ето това е главното, което имам против живота – човек твърде лесно прави най-ужасни грешки, докато е жив.

* * *

Акварелът, който татко купил от Хитлер, по общо мнение е най-доброто, създадено от това чудовище като художник. Дълги години картината висеше над леглото в спалнята на родителите ми в Мидланд Сити, щата Охайо. Беше озаглавена: „Църквата на миноритите във Виена“.

Татко се радвал на такава популярност във Виена, където минавал за американски милионер, предрешен като дрипав гений, че прекарал там близо четири години във веселие и гуляи. Когато през август 1914 избухнала Първата световна война, той си въобразил, че маскарадът ще се превърне в костюмиран пикник, тоест че всичко само ще се премести сред природата. Бил толкова щастлив, наивен и влюбен в себе си, че помолил влиятелни приятели да го зачислят в Унгарския лейбгвардейски полк, чиято офицерска униформа включвала кожа от леопард.

Той обожаваше тази леопардова кожа. Един ден го повикал американският посланик в Австро-Унгарската империя Хенри Клус – кливландец и познат на татковите родители. Тогава татко бил на двайсет и две години. Клус го предупредил, че ако се запише в чуждестранна армия, ще загуби американското си поданство; добавил също, че след като направил справка и установил, че татко не бил художник, за какъвто се представял, и че пилеел пари като пияница моряк, писал на родителите му, за да ги уведоми, че синът им се е откъснал изцяло от действителността и е време да се завърне у дома и да се заеме с честен труд.

– А ако откажа? – попитал татко.

– Вашите родители са решили да ви спрат издръжката – отвърнал Клус.

И така татко се завърнал у дома.

* * *

Не вярвам, че той би останал да живее в Мидланд Сити, ако не била оцеляла една от реликвите от детството му – чудноватата сграда за карети с форма на шестоъгълник. Изградена от камък, с конусовиден покрив от аспидни плочки и с гол скелет от солидни дъбови греди отвътре, тя представлявала късче от Европа тук, в Югозападен Охайо. Праядо ми Уолц я подарил на съпругата си, която страдала по родния си Хамбург. В една от любимите ѝ немски народни приказки имало илюстрация на същата такава сграда и по нея било построено, камък по камък, точно копие.

Сградата за карети все още съществува.

Веднъж я показах на един специалист по истории на изкуството от Охайския университет в Атина, щата Охайо. Той ми обясни, че оригиналът вероятно е представлявал средновековен хамбар, построен върху развалините на римска наблюдателница от времето на Юлий Цезар. А Цезар е убит преди две хиляди години.

Представяте ли си!

* * *

Не смятам, че баща ми е бил лишен от всякакъв талант. Подобно на приятеля си Хитлер, той е имал усет към романтичната архитектура. Затова се заел да преобрази сградата за карети в ателие, достойно за новия Леонардо да Винчи, какъвто любящата му майка все още вярвала, че е.

Хлопала ѝ е дъската на татковата майка, както казваше собствената ми майка.

* * *

Понякога си мисля, че щях да имам съвсем различна душевност, ако бях израснал в обикновена малка американска къща, а не в нашия огромен дом.

Татко наредил да изхвърлят от сградата за карети всички превозни средства, теглени с конска сила – шейна, талига, бричка, фойтон, един двуместен екипаж и какво ли не още. После съборили десетте конски ясли и склада зад тях. Така той си доставил удоволствието да разполага с помещение, пред чиито размери и височина на тавана отстъпвали дори църквите и обществените сгради в Мидланд Сити по онова време. Дали е можело да се играе баскетбол в него? Баскетболното игрище е с дължина двайсет и осем метра и ширина петнайсет метра. А домът на моето детство бе с метър двайсет и два метра. Значи не! Не му достигаха шест метра, за да става за баскетболно игрище.

* * *

Сградата за карети имала две огромни двойни порти, които били достатъчно големи да мине през тях карета с конски впряг. Едната била обърната на север, другата – на юг. Татко наредил на работниците да свалят северната, а старият му духовен наставник Огъст Гънтър направил от нея две маси – една дълга за хранене и друга по-малка, на която татко да слага боите и четките си, ножчетата, въглените и други.

Остъклили пространството, заемано от двойната порта, и се получил най-големият и до ден днешен прозорец в целия град, щедро пропускащ балсама за всички велики художници – светлината от север.

Пред този прозорец стоял стативът на татко.

* * *

Да, той пак се събрал с опозорилия се Огъст Гънтър, който тогава трябва да е бил около петдесет и пет годишен. Старият Гънтър имал само едно дете – момиче на име Грейс, така че татко му бил като син. Едва ли можем да си представим по-подходящ син за Гънтър.

По това време мама била малко момиченце и живеела в съседната богатска къща. Испитвала панически страх от Гънтър. Веднъж ми каза, че всички възпитани момиченца бягали от него. Чак до смъртта си мама трепваше като ударена с камшик, щом се споменеше името на Огъст Гънтър. За нея той бе таласъм, караконджо.

Що се отнася до южната двойна порта, татко наредил на работниците да я залостят, да ѝ окачат катинар, а процепите наоколо и в средата да запушат добре, за да не духа. После Огъст Гънтър изрязал врата в едно от крилата. Това бил главният вход към ателието на татко, което по-късно щеше да бъде домът на моето детство.

Шестоъгълната галерия, или вторият етаж околоръст на цялото огромно помещение, била преградена така, че да служи за спални, бани и малка библиотека.

Под самия конусовиден аспиден покрив имаше таванско помещение. Тъй като не му трябвало за нищо, татко не направил там никакви подобрения.

Всичко това било крайно непрактично – но мисля, че точно такава е била целта.

Татко дотолкова се въодушевил от размерите на приземния етаж, чийто под бил настлан с обли камъчета, споени с пясък, че замислил да изнесе и кухнята горе в галерията. Това би значело обаче слугите, както и миризмите, и шумовете от готвенето

да са в непосредствена близост до спалните. А липсвал сутерен, където да обзаведат кухнята.

С голямо неудоволствие той отделил едно ъгълче от приземния етаж под галерията за кухня и го оградил със стари дъски. Сбутано и задушно, но аз щях да го обожавам. Щях да се чувствам там на сигурно и уютно място.

* * *

Много хора намираха, че в нашата къща има нещо призрачно. И наистина, по времето, когато съм се родил, злото вече се било настанило в таванското помещение, където се съхраняваше колекция от над триста старинни и съвременни огнестрелни оръжия. Татко ги купил по време на шестмесечното им сватбено пътешествие с мама в Европа през 1922 година. Не можел да им се нагледа, но те носели смърт. Все едно да пуснеш в къщата си усойници и пепелянки.